

Neurčitost jako vlastnost právního textu

Lukáš Hlouch
KPT PrF MU

Diskuse o neurčitosti – teoretický pohled

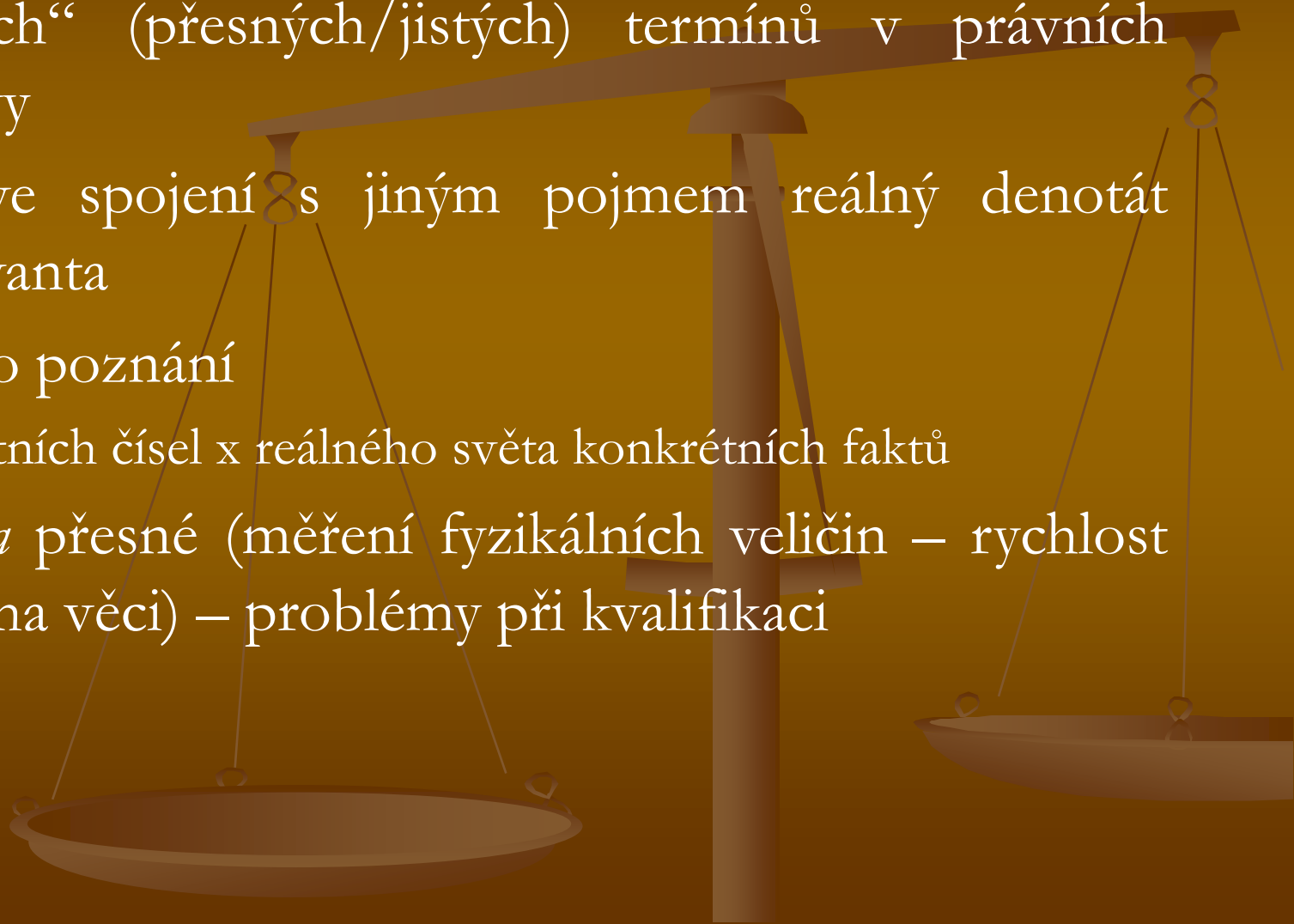
- současná diskuse v teorii – je neurčitost prospěšná (*valuable*), anebo nikoliv? (Sorensen/Asgeirson)
- vztah mezi **vágností** a **neurčitostí**/nejasností – neurčitost či nejasnost nemusí být efektem vágnosti sémantických konstrukcí
- Neurčitost a její vztah k právu
Je to přítel, či nepřítel právní regulace? (T. Endicott)
- sofistikovaná diskuse plná obecných i praktických argumentů
- **Otázka:** Není snaha o precizaci právního textu (*v určitých případech*) zbytečná/kontraproduktivní?

Určitost jako právně-politický cíl

- proklamovaným cílem zapojení určitých/přesných sémantických konstrukcí je požadavek **komunikační (právní) jistoty** – předvídatelnosti
- zároveň současné teorie přesvědčivě dokazují, že sémantika není zárukou jazykové (komunikační) ani právní jistoty
- přesto jde o jeden ze stěžejních legislativních principů potvrzovaných judikaturou ústavních soudů
- jaké sémantické konstrukce jsou tedy přesné – dle doktríny v zásadě pouze číselné pojmy a pojmy názvy
- příklady situací se obvykle generují v povinnostních schématech veřejného i soukromého práva se zřejmými odpovědnostními následky

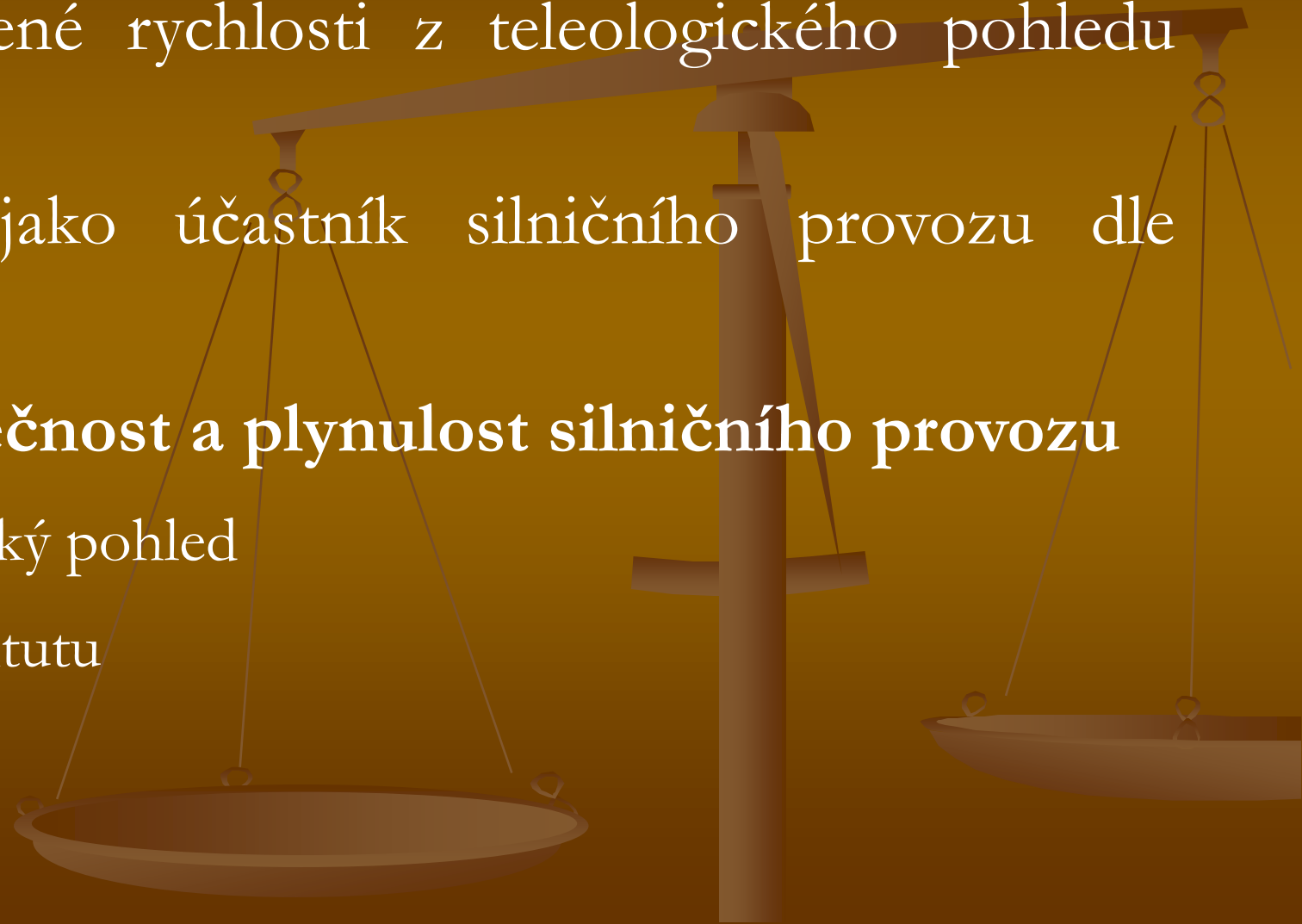
Určitost jako právně-politický cíl

- Problematika užití „určitých“ (přesných/jistých) termínů v právních textech: číselné pojmy a názvy
- má-li mít číselný pojem ve spojení s jiným pojmem reálný denotát (deskriptivní pojmy) – tzv. kvanta
- problém metody empirického poznání
 - kolize ideálního světa abstraktních čísel x reálného světa konkrétních faktů
- empirické poznání není *zcela* přesné (měření fyzikálních veličin – rychlost vozidla, množství látky, poloha věci) – problémy při kvalifikaci

Příklad – koncept nejvyšší povolené rychlosti

- koncept nejvyšší povolené rychlosti z teleologického pohledu (účel – zájem)
- jak *má* řidič vozidla jako účastník silničního provozu dle normotvůrce jet rychle
- Hodnota/Princip: **bezpečnost a plynulost silničního provozu**
 - Axiologický / deontologický pohled
 - Funkcionální analýza institutu

Příklad – koncept nejvyšší povolené rychlosti

■ Zákonný rámec vymezení nejvyšší povolené rychlosti

§ 4 písm. a) zákona č. 361/2000 Sb. - princip

- *Při účasti na provozu na pozemních komunikacích je každý povinen chovat se ohleduplně a ukázněně, aby svým jednáním **neohrožoval** život, zdraví nebo majetek jiných osob ani svůj vlastní, aby nepoškozoval životní prostředí ani neohrožoval život zvířat, své chování je povinen přizpůsobit zejména stavebnímu a dopravně technickému stavu pozemní komunikace, povětrnostním podmínkám, situaci v provozu na pozemních komunikacích, svým schopnostem a svému zdravotnímu stavu*

■ § 18 odst. 1 zákona č. 361/2000 Sb. – norma/princip

*Rychlost jízdy musí řidič přizpůsobit **zejména** svým schopnostem, vlastnostem vozidla a nákladu, předpokládanému stavebnímu a dopravně technickému stavu pozemní komunikace, její kategorii a řidě, povětrnostním podmínkám a jiným okolnostem, které je možno předvídat; **smí jet jen takovou rychlostí, aby byl schopen zastavit vozidlo na vzdálenost, na kterou má rozhled.***

Příklad – koncept nejvyšší povolené rychlosti

- § 18 odst. 2, 3, 4 zákona č. 361/2000 Sb. – zakazující normy

- Řidič *nesmí*

- a) *snížit náhle rychlost jízdy nebo náhle zastavit, pokud to nevyžaduje bezpečnost provozu na pozemních komunikacích,*
- b) *omezovat plynulost provozu na pozemních komunikacích, zejména bezdůvodně pomalou jízdou a pomalým předjížděním.*

(3) Řidič motorového vozidla o maximální přípustné hmotnosti nepřevyšující 3 500 kg, vozidla základní složky integrovaného záchranného systému a autobusu smí jet mimo obec rychlostí nejvýše 90 km.h-1; na silnici pro motorová vozidla rychlostí nejvýše 110 km.h-1 a na dálnici rychlostí nejvýše 130 km.h-1. Řidič jiného motorového vozidla smí jet rychlostí nejvýše 80 km.h-1.

(4) V obci smí jet řidič rychlostí nejvýše 50 km.h-1, a jde-li o dálnici nebo silnici pro motorová vozidla, nejvýše 80 km.h-1.

(5) Řidič nesmí překročit nejvyšší povolenou rychlost vozidla,²⁾ a jde-li o jízdní soupravu, nejvyšší povolenou rychlost žádného z vozidel soupravy.

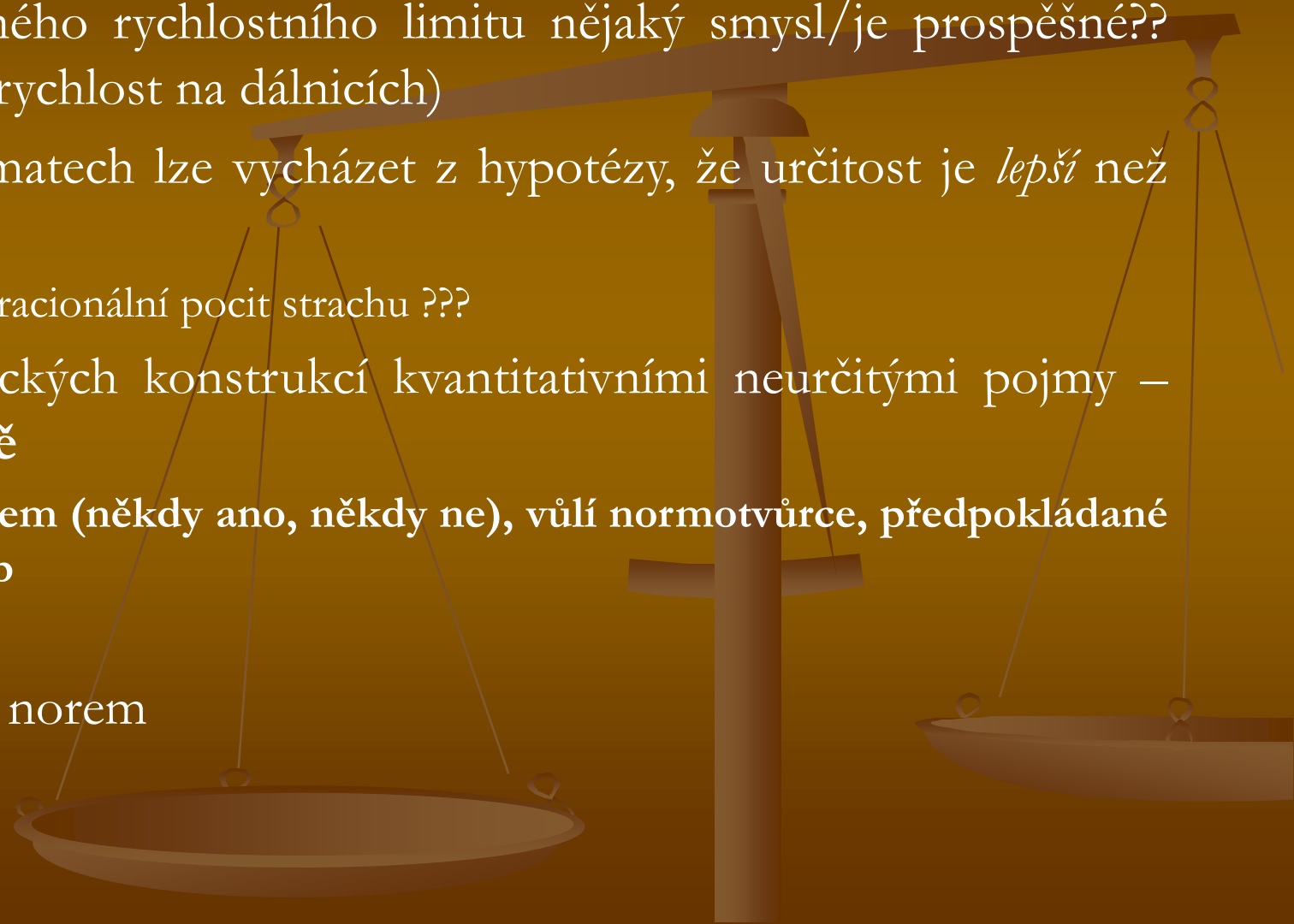
Příklad – koncept nejvyšší povolené rychlosti

■ Interpretace:

- řidič nesmí jet moc pomalu – aby nezdržoval **plynulost** provozu
- řidič nesmí jet moc rychle – aby neporušil **bezpečnost** provozu
- řidič musí přizpůsobit rychlost vozidla podmínkám provozu a všem okolnostem (sjízdnost vozovky, počasí, stav vozidla, zdravotní stav řidiče...)
- **Z1:** funkcionální analýza příkázaného či zakázaného chování řidiče generuje pravidlo o skutečném chování řidiče, nikoliv samotný rychlostní limit
- **Z2:** řidič může jednat protiprávně, i když rychlostní limit neporuší – přesnost stanovené hranice není zárukou předvídatelnosti práva
- **Z3:** řidič vždy jedná protiprávně, pokud jede vyšší než nejvyšší povolenou rychlostí, i kdyby jel vzhledem k okolnostem bezpečně (kupř. slunečné počasí, zkušený motorista, prázdná dálnice...)
- **Z4:** cílem právní úpravy je, aby řidič jel za všech okolností a ve všech situacích **PŘIMĚŘENĚ** rychle
- **Z5:** určitý číselně vyjádřený rychlostní limit negarantuje, že řidič pozná, jaká je přiměřená rychlost v konkrétní situaci silničního provozu
- **Z6:** určitý rychlostní limit zpětně dotváří princip, z něhož vyplývá – porušuje-li řidič rychlostní limit, minimálně **ohrožuje** zákonem chráněný zájem (právní fikce)

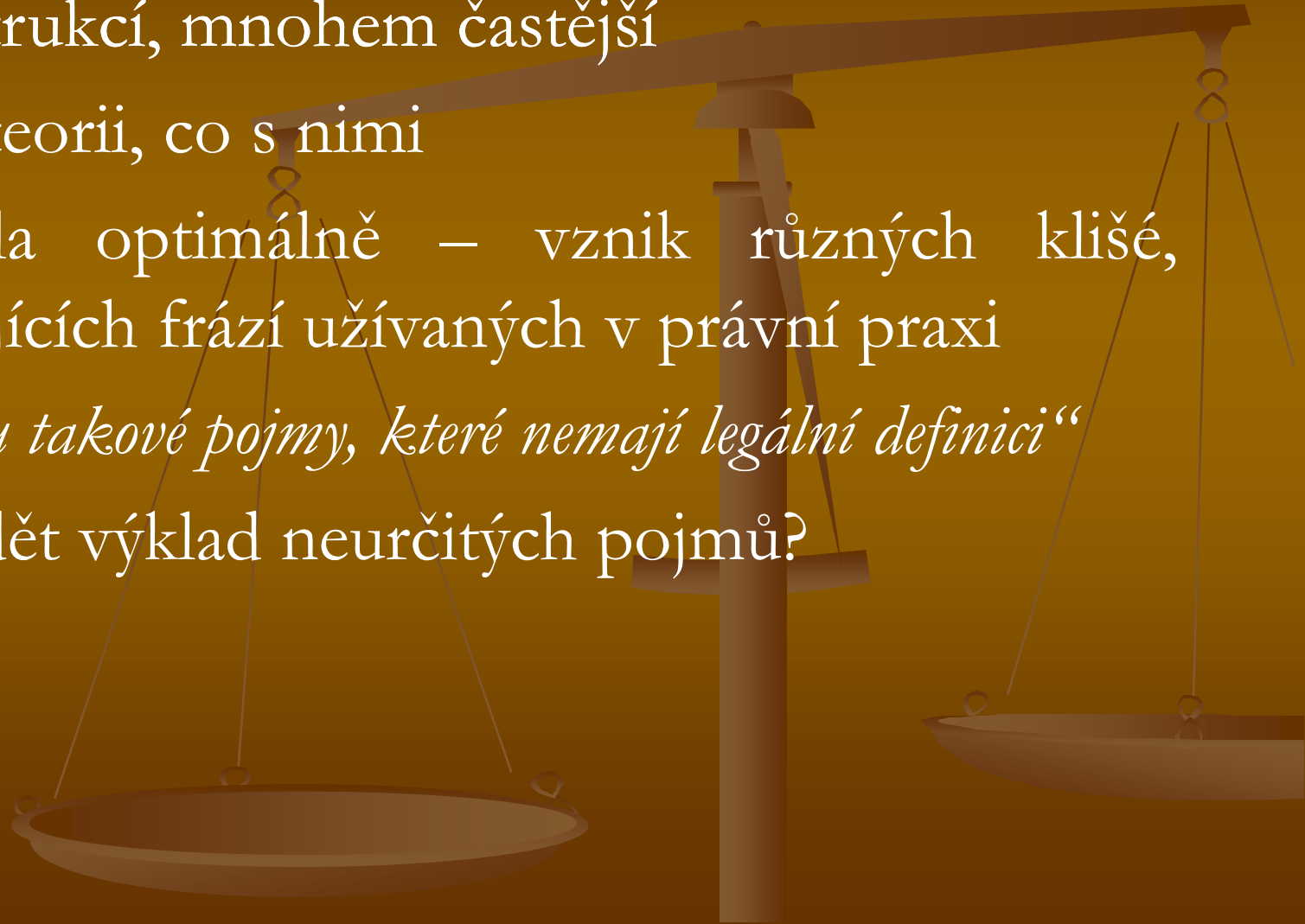
Příklad – koncept nejvyšší povolené rychlosti

- otázka: má tedy stanovení přesného rychlostního limitu nějaký smysl/je prospěšné??
srov. Německo (neomezená rychlost na dálnicích)
- **teorie:** v odpovědnostních schématech lze vycházet z hypotézy, že určitost je *lepší* než neurčitost – obava z nejistoty
 - empirická zkušenost, anebo pouhý iracionální pocit strachu ???
- návrh: korekce určitých sémantických konstrukcí kvantitativními neurčitými pojmy – **přibližně, přiměřeně, průměrně**
 - vhodnost – podmíněnost kontextem (někdy ano, někdy ne), vůlí normotvůrce, předpokládané dopady na praktické jednání osob
 - Judikатурní požadavky
- přiblížení reality a ideálního světa norem

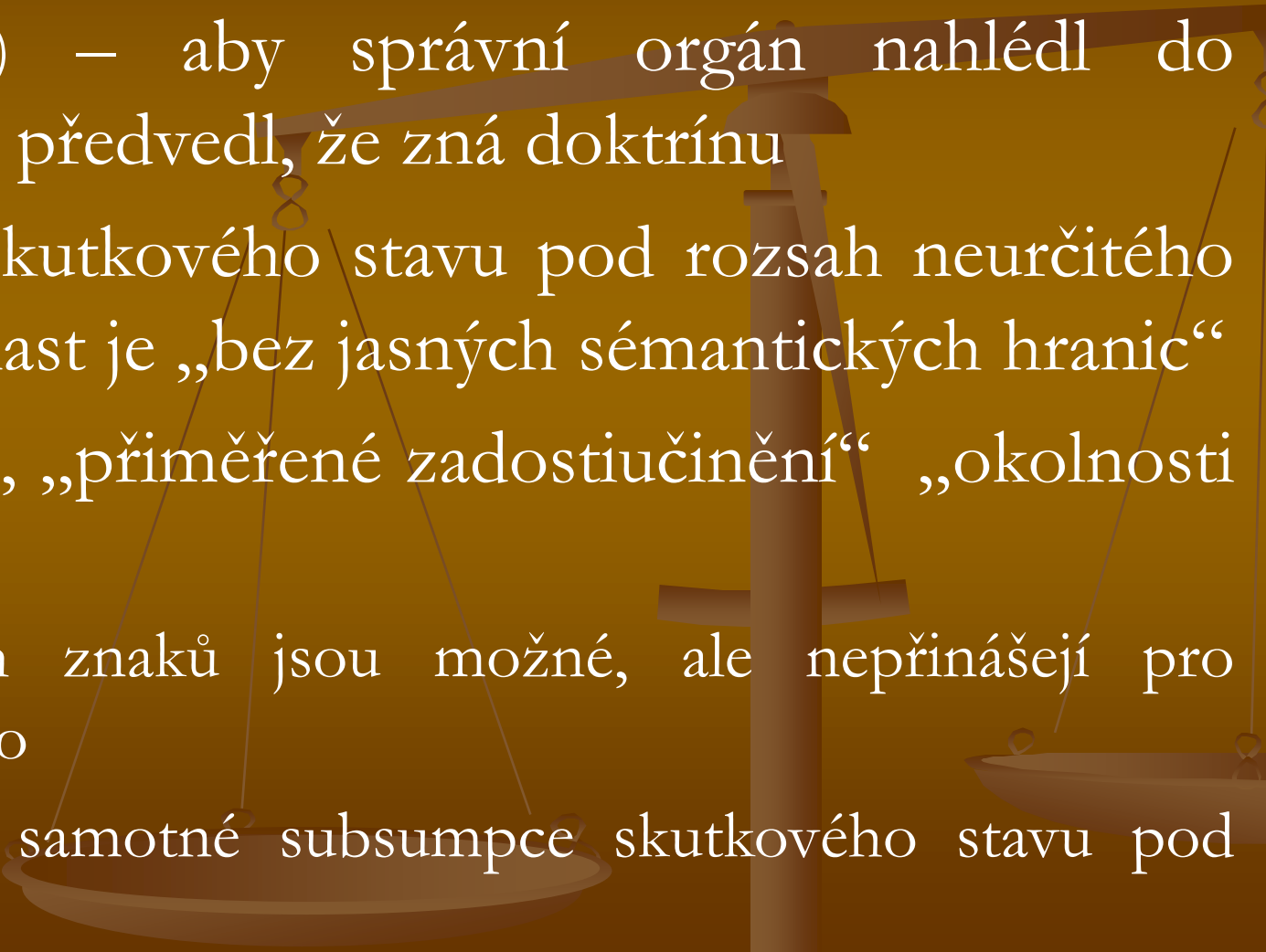

Neurčitě právní pojmy

- „protipól“ určitých konstrukcí, mnohem častější
- právní praxe se obrací k teorii, co s nimi
- teorie neodpovídá zcela optimálně – vznik různých klišé, paušalismů a zjednodušujících frází užívaných v právní praxi
- Příklad: *„neurčitě pojmy jsou takové pojmy, které nemají legální definici“*
- Otázka: Jak se má provádět výklad neurčitých pojmů?

Neurčité právní pojmy

- Judikatura zdánlivě požaduje výklad intenzionální – dle obsahu (dle pojmových znaků) – aby správní orgán nahlédl do „právnického slovníku“ a předvedl, že zná doktrínu
 - Cílem je ale kvalifikace skutkového stavu pod rozsah neurčitého pojmu, jehož neurčitá oblast je „bez jasných sémantických hranic“
 - Příklady: „veřejný zájem“, „přiměřené zadostiučinění“ „okolnosti zvláštního zřetele hodné“
 - Definice dle pojmových znaků jsou možné, ale nepřinášejí pro subsumpci nic hodnotného
 - Klíčovou je zdůvodnění samotné subsumpce skutkového stavu pod neurčitý pojem
-

Neurčité právní pojmy

■ Příklad – judikát NSS:

- Konstantní judikatura Nejvyššího správního soudu uvádí, že *„teprve poté, kdy správní orgán tento neurčitý právní pojem vyloží, může jej konfrontovat se skutkovými zjištěními konkrétního případu [...]“* (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 2. 2008, č.j. 7 As 13/2007-56). Z toho tedy vyplývá, že správní orgán je v první řadě povoláván, aby provedl výklad neurčitého právního pojmu, a následně poté přistoupil ke konfrontaci se zjištěným skutkovým stavem, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Žalovaný tento judikaturně a doktrinálně stanovený postup nerespektoval, když přistoupil k subsumpci, aniž by však učinil výklad předmětného neurčitého právního pojmu. *„Při interpretaci neurčitého právního pojmu se správní orgán musí zabývat konkrétní skutkovou podstatou, jakož i ostatními okolnostmi případu, přičemž sám musí alespoň rámcově obsah a význam užitého neurčitého pojmu objasnit, a to z toho hlediska, zda posuzovanou věc lze do rámce vytvořeného rozsahem neurčitého pojmu zařadit“* (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28.7.2005, č.j. 5 Afs 151/2004, č. 701/2005 Sb. NSS).
- výklad neurčitého právního pojmu nelze provést obecně či univerzálně, protože musí odpovídat dané situaci, místním podmínkám času a jiným významným okolnostem, které charakterizují určitou skutkovou podstatu.

Závěr

- neurčitost je nezbytná vlastnost práva v jeho komunikativní rovině – právo je k ní „odsouzeno“ a není to ani špatně, ani dobře (indiferentní pojetí neurčitosti)
- při využití výhod neurčitosti lze více porozumět povaze právních poměrů samotných a neupínat se tolik na sémantiku právního textu
- přílišný důraz na určitost „zavazuje“ k dodržení podmínek jazykové hry dle zásady konzistence právního textu – jestliže na jednom místě byl normotvůrce určitý, proč na jiném místě nikoliv?
- kombinace určitých a neurčitých konstrukcí může u adresátů vyvolávat dojem, že určitá konstrukce vyčerpává poselství právního textu (viz příklad rychlostní limity)